

# Skildring av Pompeji

*Återutgivning av text från 1880*



En gratis publikation från  
[e-boksbiblioteket.se](http://e-boksbiblioteket.se)

Skildring av Pompeji  
– Återutgivning  
av text från 1880

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-099-8

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil  
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: [www.e-boksbiblioteket.se](http://www.e-boksbiblioteket.se)

# Förord

I den här e-boken får du veta mer om det dramatiska vulkanutbrottet som förstörde den romerska staden Pompeji år 79.

Texten skrevs på 1880-talet och beskriver staden och dess invånare. Du får också ett utdrag ur en text som skrevs redan dagarna efter utbrottet.

Den här texten publicerades 1880 i den svenska tidskriften ”Svenska Familj-Journalen”.

Den här e-boken publicerades på sajten e-boksbiblioteket.se i oktober 2016.

Du får gärna länka till den här e-boken eller skicka vidare e-boken till vänner och bekanta. Du får till och med ladda ner den och sprida den vidare på din egen sajt eller blogg – men då kan vi inte göra eventuella ändringar, rättelser eller kompletteringar.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

# Pompejis sista dagar

*Den här texten publicerades ursprungligen år 1880 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Från Pompejis sista dagar". Texten publicerades anonymt.*

**H**ar någonsin om en nejd med skäl kunnat sägas, att döden der lurat bland rosor, så gällde väl detta den skönhetsmätade strand, invid hvilken, likt perlor, uppkastade ur Medelhafvets blånande vågor, lågo orter, sådana som Neapolis, Baiæ och Surrentum, och från hvilken det blomstrande Pompeji obetydligt aflägsnat sig, endast, tycktes det, för att så mycket tillitsfullare stödjade sig mot den närbelägna bergshöjden. Ty denna, från foten nära nog till spetsen då ännu med doftande skog och lund, med rosen- och vingårdar beklädda, bergshöjd hette Vesuvius, och hvad detta har att betyda, är för vår samtid lika välbekant, som det för något mer än aderton århundraden sedan för Campaniens sorglösa befolkning var obekant. De öfverst på bergets topp synliga, af slagg och svarta stenar omgifna fördjupningarna sqvallrade väl om vulkaniska egenskaper, men hvarför oroa sig öfver detta, då äfven de närmaste utbrotten tillhörde sagans aflägsnaste tid? Vulkanen var naturligtvis utbrunnen, en död fiende och icke ett ämne, värdigt att sysselsätta folk, som lefde

och visste att lefva.

Pompejanerna i allmänhet hade heller ingen orsak till missnöje med sitt lif. Staden var ej af de allra största — antalet af dess invånare torde ej öfverstigit fyratio tusen —, men välmående genom sin näringsflit och genom sin hamn (ty fastän belägen på något afstånd från hafvet, ägde den dock en dylik, liksom Rom under samma förhållanden hade sin i Ostia) och i egenskap af upplagsort äfven för de längre in i landet liggande grannstädernas handel. Dess i öfrigt undersköna läge, i skötet af en den yppigaste, af floden (numera bäcken) Sarnus vattnad dal, gjorde den till en begärlig vistelseort för förnäma romare, hvilka voro i behof af hvila från det offentliga lifvets oro och strider — så hade, bland andra, Cicero der köpt sig ett hus —, och såmedelst, till båtnad, det är sannt, snarare för invånarnas konstsinne, än deras sedlighet, mera omedelbart delaktig af hufvudstadens förfining. Och ändtligen åtnjöt detta Roms *municipium*, såsom flera dess likar, ett mått af sjelfstyrelse, så vidsträckt, som någonsin var förenligt med den verldsbeherrskande hufvudstadens myndighet och hvilken gjorde det jämnförelsevis obetydliga samhället, under sjelfvalda styres- och öfriga embetsmän, egen senat och egna lagar (municipala; de öfriga hade det gemensamma med Rom), till så godt som en stat, ja, en liten verld för sig.

Var nu detta allt en hvardagslycka, så blef olyckan, då hon omsider infann sig, en så mycket sällsammare. Så alldeles oförvarandes kom det förintande slaget ej; redan år 63 efter Kristi födelse bröt Vesuvius sin från urminnes tid iakttagna tystnad, för att gifva en allvarsam varning i form af en jordbäfning, som kullstörtade åtskilliga tempel, teatrarna, kolonnaden på Forum (torget), basilikan (domstolslokalen) samt en mängd enskilda hus och grafvårdar. De flesta

invånarna flydde, medtagande sin dyrbaraste egendom, och senaten tvekade länge att gifva sitt tillstånd till stadens återuppbyggande. Då man ändtligen grep sig an dermed, blef det tillika en föryngring, i enlighet med den vid denna tid inom det stora riket vedertagna smaken. Som det på en gång gällde ett skyndsamt och ett billigt arbete, måste både grundligheten och skönheten oftast sitta emellan; så till exempel fick den billiga stucken ersätta marmorn, liksom den förträffligt egnade sig att öfversmeta det urmodiga, der det ej lät sig göra att ersätta detta med ett mera gediget nytt. Emellertid gick arbetet raskt undan: templen (deribland Venus', stadens skyddsgudinna), teatrarna och torgkolonnaden hade rest sig å nyo, husen fägnade sina på nytt inflyttande ägare med lysande väggmålningar och det återväckta lifvet brusade som förr fram öfver de offentliga platserna, då med ens, ännu innan alla spår af den förra olyckan hunnit utplånas, den 24 Augusti år 79, den nya och afgörande katastrof inträffade, hvilkens offer, utom Pompeji och flera kringliggande byar, äfven blefvo de båda städerna Herculanium och Stabiæ.

Vi äga ännu i behåll ett ögonvittnes beskrifning om det öfverväldigande förloppet vid vulkanens utbrott. Plinius, den berömde naturforskaren, befann sig vid olyckstillfället jämte en romersk flotta, hvilkens befälhafvare han var, vid staden och udden Misenum, som i vester begränsar Neapels vik; drifven af ett på en gång vetenskapligt och menskligt intresse, för att på närmare håll iakttaga fenomenet och tillika bringa de nödställda någon hjälp, ilade han sjöledes till skådeplatsen för förödelsen, lät der, trots den från Vesuvius uppstigande eldpelaren och det askregn, hvaraf redan hans fartyg öfverhöljts, sätta sig i land och omkom, qväfd af den ur marken utströmmande gasen, som han af den från höjden tätt fallande askan hindrades att

undfly. Det var dennes systerson och adoptivson, den sedermera som talare och statsman ryktbare yngre Plinius, som från Misenum, der han qvarstannat och der äfven jordbäfningen var så våldsamt, att stadens invånare togo till flykten, tillsände historieskrifvaren Tacitus en skildring af tilldragelsen, ur hvilken vi låna följande:

»Den bestörta mängden, som följde oss i spåren, skockade sig tillsammans i täta hopar och trängde oss allt vidare framåt. Komna utanför staden, stannade vi. Äfven här sågo vi mycket, egnadt att väcka vår förvåning och fasa; ty de fordon, vi låtit medföra, kastades på öppna fältet fram och tillbaka och höllos ej en gång i stillhet af under hjulen lagda stenar; äfven hafvet erbjöd en anblick, som om det uppslukade sig sjelf och som drefve jordskalfvet det tillbaka från dess gamla bräddar; åtminstone hade stranden tilltagit i bredd och många sjödjur qvarlågo der på det torra. Åt andra hållet sönderbrast ett förfärligt, svart moln, hvarur ormlika massor af eld på alla sidor frambröto och urladdade sig i något, som till formen erinrade om blixnar, men till omfånget vida öfverträffade sådana. Kort derpå sänkte sig molnet nedåt och betäckte hafvet; det omhöljde ön Capri och betog oss utsigten till sjelfva udden Misenum. Aska började redan nu falla, dock ej i ymnigare mängd. Jag såg mig om ; efter oss kom drifvande liksom en tjock dunst, hvilken drog fram i samma riktning som vi, likt en sig på marken utgjutande flod. Vi draga oss åt sidan, sade jag då, medan vi ännu kunna se något, på det vi ej måtte kullkastas på vägen och i mörkret nedtrampas under massan af de efterföljande. Knappt hade vi satt oss ned, förr än ett mörker inträffade, som då man utsläcker ljuset i ett fullkomligt tillslutet rum. Man hörde veklagan af qvinnor, gråt af barn och skrik af män; några ropade på sina föräldrar, andra på sina barn, åter andra på sina ma-

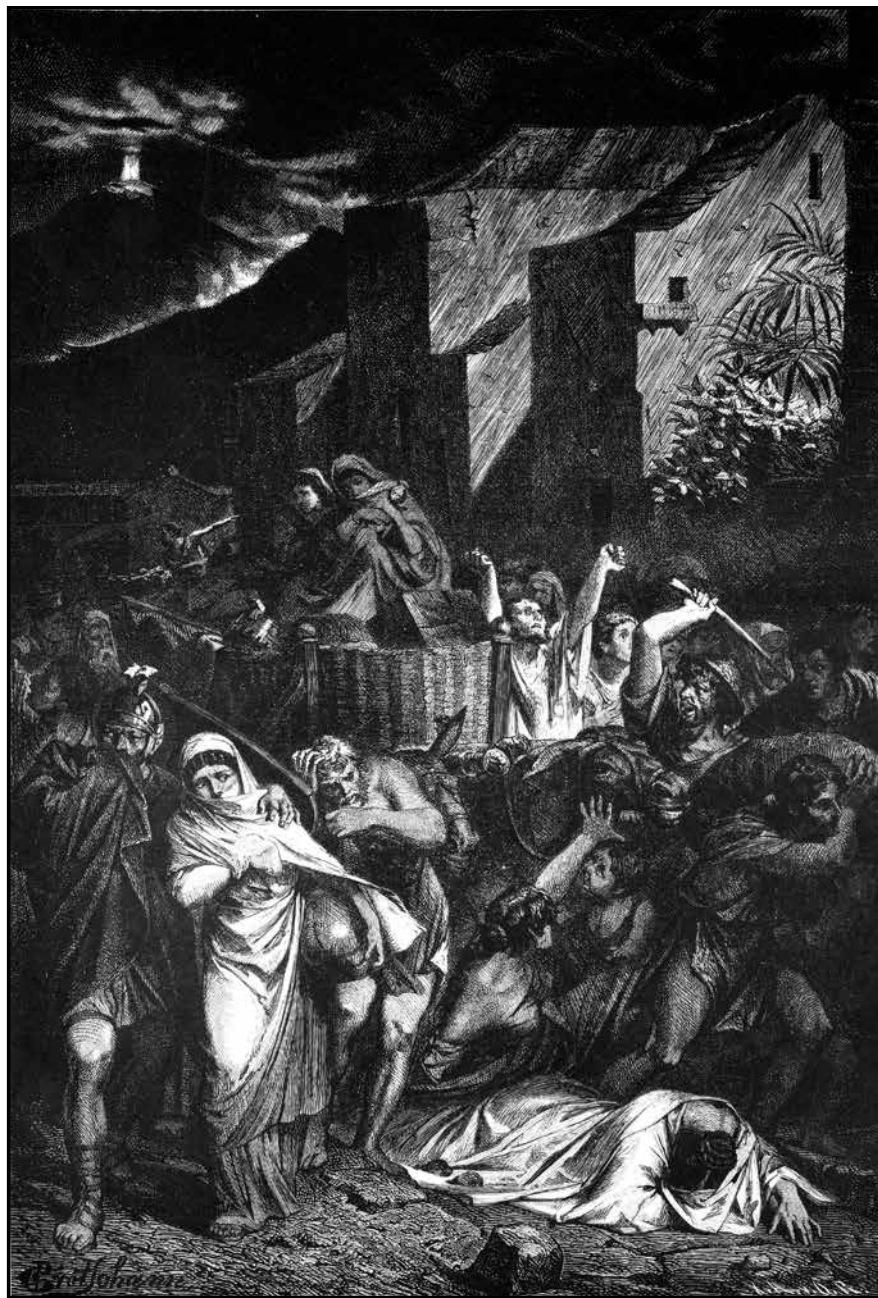


kar, alla rättande sig efter rösten; det enda, de igenkände; somliga jämrade sig öfver sitt eget öde, andra öfver sina käras; äfven funnos sådana, som, af fruktan för döden, önskade att få dö. Många sträckte sina händer upp mot gudarna; ännu flera påstodo, att nu inga gudar mera funnos, utan att denna natt vore den sista i verlden och evig. — Slutligen löste sig dunsten i ett slags rök eller dimma; derefter blef det verkligen dag och äfven solen framlyste, men endast helt blekt, såsom fallet plägar vara vid förmörkelser. »

Man kan, efter denna skildring af utbrottet, der skildraren dock befunnit sig på ett afstånd från kratern af tre till fyra svenska mil, bilda sig en föreställning om, huru saken bort framställa sig för dem, hvilka befunno sig omedelbart vid den rasande vulkanens fot — eller, rättare, hvem är den, som förmår bilda sig en sådan föreställning! Vi kunna följa utvecklingen af sjelfva fenomenet: tänka oss det första jordskalfvet och de blixtar, som från amfiteatern jagade tjugo tusen der samlade pompejaner; derefter ett regn eller, rättare, ett skydrag af aska och så ett dylikt af eld och glödande stenar eller flingor (ty de saknade stenens tyngd) och som utan rast eller afbrott — man erinre sig blott ett det ursinnigaste yrväder — fortfor tre dygn igenom; ty så länge varade denna stormlöpning ur jordens innanmäten mot en enda liten fläck på dess yta! Och detta allt under ett mörker, som ej blott var »frånvaron af ljus», utan hvilket hade en kropp, som bokstafligen lägrade sig öfver alla föremål och som ej genombröts, blott i all sin fasa tydliggjordes af branden från de genom denna otalighet af glödande skott antända byggnaderna, en brand, som, mot de vanliga lagarna för dylika, trängde uppifrån och ned, ned genom de bristande taken, genom öfvervåningarna, på gårdar, i källare och sist i jorden, för att qväfvas endast af elden sjelf, af de glödande kroppar-

na, hvilka utan uppehåll och återvändo allt jämnt föllo, tills de hopat sig »likt jorden i en graf, som igenfyllts till brädden». Detta kunna vi tänka oss, men hvad vi ej förmå i dess vidd tänka oss, ej ens på afstånd följa, det är den kamp med elementen och döden, som vidtog för alla dessa tusenden af menskliga varelser, tumlande om hvarandra i allt detta mörker för sinnena som för hoppet, under en jämmer och förvirring, hvarom berättaren från Misenum, liksom tecknaren, gifver ett endast allt för ofullkomligt vittnesbörd! Många, det är sannt, ja, de ojämförligt flesta, helst de, som ej frågade efter annat än lifvet och som dertill ägde krafter och insigt att värna det, undkommo med det, de sökt rädda — men de öfriga? Lyckliga att prisa, de, som nedtrampades under sina likars eller lastdjurens fötter eller förgingos, liksom i ett rus, af den ur jorden uppstigande ångan. *Deras* dödsqval var en lek mot *deras*, som långsamt, långsamt — man ser det ännu på aftrycken i sjelfva den bädd af hårdnad aska, som omslutit dem — i det fria, om detta ord här vore på sin plats, dukade under i kampen mot det stoft, hvaraf *deras* lungor småningom fylldes, eller som, afskurna från flykt genom det att utgångarna från *deras* boningar spärrats, i detta sitt fängelse nödgades afbida ett slut, ännu jämnförelsevis lindrigare än *deras*, hvilka, i likhet med de sjutton i Diomedes' hus anträffade offren, tagit sin tillflykt till kälkarna och der förgåtts af qväfning och hunger i förening! Dock — hvarför längre uppehålla oss härvid? Pompeji hade funnits, det fanns ej mer eller, rättare, det slumrade i den grift, som aska och pimsten åt det bäddat; och i den sålunda redda grunden rotade sig så småningom växtlighetens tysta lif. Öfver Herculanium byggdes Portici, Stabiæ betäcktes af Castellamare; öfver Pompeji grodde för århundraden endast trädgårdar och skog ...

Att närmare skildra den sofvandes uppståndelse, tillhör ej uppgiften för denna uppsats. Vi inskränka oss i detta afseende till att nämna, det man först i sextonde århundradet fick någon aning om den försvunna stadens läge, i det man då, vid ett af arkitekten Fontana företaget kanalarbete, stötte på talrika byggnader; först i derpå följande århundrade förstod man emellertid att till sin fulla betydelse uppskatta den gjorda upptäckten, liksom man först i vårt eget lärt — genom den snillrike Fiorelli — att gå ändamålsenligt till väga vid afslöjandet för våra häpna blickar af hemligheter, snart tvåtusenåra, men likväl nu lefvande och friska, som vore de våra egna samtidas.



Från Pompejis sista dagar. (Teckning af P. Grot Johann.)

# Viktiga ord och personer

## ***Cicero, Marcus Tullius.***

[106 f Kr – 43 f Kr] Romersk författare, talare och politiker. Anses vara en av världshistoriens bästa retoriker.

## ***Fiorelli, Giuseppe.***

[1823–1896] Italiensk arkeolog. Gjorde de första vetenskapliga utgrävningarna i Pompeji. Arbetade med Pompeji under större delen av sin karriär. Det var Fiorelli som skapade den uppmärksammade metoden att fylla tomrummen efter döda människor och djur med gips.

## ***Fontana, Domenico.***

[1543–1607] Italiensk arkitekt och ingenjör från Neapel. Var den förste som undersökte några av de nyupptäckta ruinerna i Pompeji. Är mest känd för sitt arbete i Vatikanen i Rom, Fontana skapade flera palats, det stora biblioteket och gjorde klart kupolen till Peterskyrkan.

## ***Plinius den yngre.***

[63–ca 113] Romersk jurist, författare och politiker. Är i dag mest känd för de många brev som finns bevarade i tio böcker. I

breven finns bland annat en beskrivning av vulkanutbrottet som förstörde Pompeji.

### ***Plinius d ä.***

[23–79] Romersk författare och forskare. Är mest känd för att ha skrivit ett av de första verken om naturhistoria, "Naturalis Historia". I böckerna skriver han bland annat om geografi, botanik, zoologi och geologi. Dog när han försökte rädda överlevande från Herculaneum undan vulkanen Vesuvius utbrott år 79.

### ***Tacitus.***

[ca 55–117]

Romersk politiker och historiker. Är mest känd för sitt verk "De origine et situ Germanorum" (Germania) som innehåller en av de första skriftliga beskrivningarna av Sverige.

# Fler böcker: [E-boksforlaget.se](http://E-boksforlaget.se)

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

## Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott«"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

## Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

## Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

## Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

## Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"



- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

## Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

## Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)